

Petz Gizella

Budapest

Magyar–észt baráti levelezés a harmincas években

Tarczay Gizella levelei

Magdalena Veidermának 1929 és 1939 között

A magyar–észt kulturális, gazdasági és politikai kapcsolatokról számos írás látott már napvilágot, ezért céлом nem a tényszerű adatok felsorolása, hanem azok bevonása a munkámba. Pár évvel ezelőtt került elő az első finnugor kongresszus szervezője, Aleksander Veiderma feleségének magyarországi levelezése,¹ amely – úgy vélem – érdekes és színes adalékul szolgálhat a két ország kapcsolatának ismeretanyag-bővítésében. Nem tudományos értekezésekről van szó, hanem két barátnő többszöri levélváltásáról, amely nemcsak a magyar–észt kapcsolatok szempontjából érdemel figyelmet, hanem azért is, mert betekintést nyújt az 1930-as évekbe, történelmünkbe. A német nyelvű levelezés egy évtizedet ölel fel (1929–1939), de sajnos, csak a magyar fél leveleit olvashatjuk, pedig jó lenne ismerni az észt barátnő, Magdalena Veiderma válaszait, kérdéseit és kéréseit is.

A levél írójáról, Tarczay Gizelláról keveset tudunk. 1896-ban Horvátországban született (1981-ben hunyt el), a csurgói Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnázium diákja volt, majd Zágrábban élt 12 évet. Itt járt egyetemre, és itt doktorált. Valószínűleg szlavisztika és/vagy irodalom szakon végzett. Versesköteteket publikált (*Búzakalász, Rozmaring vitéz*), műveket fordított magyarra (*Versenyt a nappal – versek és műfordítások. Kecskemét;*² *Penjo Penev, a szocialista munka költője. 1973.; Josef Menzel: Gömböc Miska kalandjai. 1974.*), útikönyvet írt (*Bolgár földön. Stephaneum Nyomda, Budapest, 1936.*). Tarczay a Ganz & Co-nál dolgozott idegen nyelvű levelezőként, tolmácsként. Sokat utazott, tagja volt a Magyar Turista Szövetségnek (MTSZ). Útjairól irodák és társaságok fölkérésére előadásokat tartott, folyamatosan tudósított a szlovén és a horvát turistaegyesületek munkájáról. Horvát nyelvre fordította a *Hajnalhasadás* című, turistákról szóló vígjátékot, majd ennek zágrábi előadásán a főhőst – nagy sikerrel – maga alakította. Az MTSZ Irodalmi bizottságának tagja volt 1939 és 1941 között. 1940-ben férjhez ment Papp Józsefhez, a kor leghíresebb botanikai írójához.

A levelezés 1929-ben kezdődik, legalábbis az első, általunk ismert levél kelte 1929. március 16. Arra nem derül fény, hogy Tarczay miként ismerkedett meg Magda Veidermával, az viszont egy későbbi levélből kiderül, hogy Lillafüreden találkoztak először. Abban viszont biztosak lehetünk, hogy Tarczay Észtország iránti érdeklődését az 1910 óta működő, *Turán* című folyóiratban megjelent cikkek keltették föl. Az 1920-as évek elejétől számtalan írást publikáltak a finn és az észt népről, történelemről, földrajzról, továbbá ismeretterjesztő cikkek és úti beszámolók is helyet kaptak benne. Ezeket már nemcsak a tudományos életben részt vevők, hanem más értelmiségiek, közöttük tanárok is olvasták. Tarczay feltehetően rendszeres olvasója

1 Köszönet Mihkel Veidermának, aki a harminchárom levél másolatát a rendelkezésemre bocsátotta.

2 A kiadás éve nem ismert.

volt a Turánnak, sőt két versfordítása³ és egy kritikája⁴ is megjelent benne, valamint 1937. február 27-én kelt levelében megemlíti, hogy részt vett a Turáni Társaság gyűlésén.

A két barátnő levelezése – a család és a magánélet mellett – elsősorban az irodalomról, művészetről, nyelvekről, utazásokról, szokásokról, aktuális eseményekről szól. Tarczay többször hangsúlyozza, mennyire sajnálja, hogy Magyarországon nincs lehetőség észti vagy finn nyelvet tanulni, ami nem teljesen helytálló, mert a Turáni Társaság már 1926-tól szervezett finn nyelvtanfolyamot, melyet Bán Aladár vezetett.⁵ Az észti nyelv oktatásáról a Turánban viszont csak az 1937–1938/7–10-es számban olvashattak az érdeklődők.⁶

„Sajnálatos, hogy oly sok évet szentelünk a francia és a német nyelvnek fiatalon, ám észti testvéreink nyelvét elhanyagoljuk. Még most is kedvem lenne észtiül vagy finnül tanulni, ha lenne időm. De nagyon elfoglalt vagyok, így erre gondolni sem merek.” (1929. március 16.)

„Nagyon sajnálom, hogy nem bírom az észti nyelvet; szép volna, ha egy-két mondatot magyarra fordíthatnék. Nálunk sajnos csak nyugat-európai nyelveket tanítanak – jómagam is németet, franciát és angolt tanultam. De észti nyelvet? Ki tud nálunk észtiül? Senki, szinte. Egyszerűen szégyen, hogy pont a legközelebbi rokonaink váltak számunkra idegenekké.” (1935. március 4.)

A levelezés kezdetétől számítva nyolc év után a magyar barátnő arról számol be, hogy végre lehetősége van finn nyelvet tanulnia:

„[...] Átadta iskolátlak emlékkönyvét, melyet köszönök neked. Jelenleg csak az angol szöveget értem, de ha Isten is úgy akarja, hamarosan az észti fejezetet is el tudom olvasni. Fél éve ugyanis finnül tanulok, és a két nyelv közötti különbség oly csekélynek tűnik.” (1937. október 3.)

Folyamatosan eszmét cserélnek az irodalomról. Tarczay készséggel válaszol Veiderma kérdéseire; szépirodalmat (Ady, Arany, Babits, Herczeg, Jókai, Kosztolányi, Madách, Mikszáth, Molnár, Móricz) és kortárs műveket (Zilahy: Halálos tavasz, Gulácsy Irén: Fekete vőlegények) ajánl észti barátnőjének. Sajnos, az első magyar szépirodalmi művek német közvetítéssel jutottak el az észti olvasókhoz. E fordítások esztétikai értéke, az eredetiekhez viszonyított hűsége sok kívánni valót hagy hátra, vélte Virányi Elemér,⁷ amivel Tarczay is egyetértett, s többször hangsúlyozta levelezőtársának a magyar nyelv szépségét, sajátosságát.

„[...] természetesen nehéz, vagy szinte lehetetlen egy magyar művet németre lefordítani. Nyelvünk oly sajátos, hogy szépsége fordítás közben elvész.” (1929. március 16.)

3 204. Onena L.: Embersors c. verse, 1939/1–3: 5. és 212. Uuno Kailas: A szakadék szélén c. verse, 1939/6: 149. In: A Turán című folyóirat 1913, 1917–1918, 1921–1944 finnugor mutatója. Szerk.: Szíj Enikő. Tinta Kiadó, Budapest, 2002.

4 uo. 411. Erdődi József: Épülő ország c. kötetének kritikája, 1939/1–3: 46.

5 uo. 8. Turáni tanfolyam – A finn nyelvtanfolyamot Bán Aladár vezeti, 1926/3–4: 117.

6 uo. 1262. Választmányi ülések [Turáni Társaság] – Oinas Félix [!], a Pázmány Péter Tudományegyetem észti lektora hajlandó az észti nyelvet tanítani [a Turáni Társaság tanfolyamán], 1937–1938/7–10: 158.

7 Virányi Elemér: Észti–magyar művelődéstörténelmi kapcsolatok. In: Fenno-Ugrica III., Budapest, 1931. 254. o.

„Sajnos nem mindig azt fordítják le, ami értékes, és ami nemzeti sajátosságainkat kiemeli.” (1930. április 6.)

„Milyen kár, hogy nyelvünk ennyire magányos és érthetetlen! Ha Mécs László angol vagy francia ajkú lenne, az egész világ ünnepelné.” (1930. május 22.)

Bár Észtországban már a XIX. század végén megjelennek az első műfordítások, majd 1914-ben az első magyar irodalmi antológia, Magyarországon az észt irodalmi művek kiadása várat magára: 1929-ben jelenik meg a *Kalevipoeg*, Bán Aladár fordításában. Tarczay a barátnőjétől kapott kötetekből ismerkedik meg az észt irodalommal, és többször hangot ad elkeseredettségének, hogy milyen keveset tud róla, pedig, ahogy látjuk, Tarczay – kora kommunikációs lehetőségeihez képest – nagyon is fölvilágosult és jól informált nő volt, aki lépést tartott az irodalommal, a művészetekkel.

„Személy szerint oly keveset tudok az észt irodalomról. A Kalevipoegon kívül szinte más művet nem ismerek. Tényleg szégyellem magam.” (1930. április 4.)

„Egy új, eddig ismeretlen világ tárult föl előttem. Annyira sajnálom, hogy ezeket a szép dalokat (például a »Primitíveket« Gustav Suitstól) nem olvashatom eredetiben!” (1930. május 22.)

Az irodalom kapcsán szóba kerül a színház is. A magyar és az észt színházak csak a harmincas évek második felétől kezdték el játszani egymás darabjait.⁸ Így Tarczaynak várnia kellett. Szavai tanúsítják: már 1931-ben arról írt barátnőjének, hogy nincs észt darab műsorra tűzve Magyarországon. 1938. december végén számol be arról, hogy a Nemzeti Színház Kitsberg *Ordasok* című művét vitte színpadra, s jó kritikát kapott. (Észtországban Molnár Ferenc és Herczeg Ferenc műveit játszották a leggyakrabban.) Tarczay gondoskodott róla, hogy levelezőpartnere ne maradjon színdarab nélkül: több művet is küldött neki, bár úgy vélte, azok – nemzeti jellegükből eredően – a külföldi számára érdektelenek és érthetetlenek.

Tarczay saját irodalmi sikereiről is ír. *Búzaszem* címmel 1933-ban jelent meg első verseskötete. A címadó verset összefoglalja Veidermának, csakúgy, mint a ciklusokat (*Mázsás malomkő alatt, Napisten jobbágya*). 1938-ban megjelenik második, *Lemondott egy fejedelem* című kötete, s örömmel újságolja, hogy versei népszerűek, sőt, november 2-án, amikor Imrédy Béla miniszterelnök Kassát és a további városokat csatolta vissza Magyarországhoz az első bécsi döntés értelmében, egyik versét sugározta a rádió.

Az irodalmon túl Tarczay másik nagy szenvedélye az utazás volt. Külföldi élményeiről beszámolókat tartott, útleírásokat szerkesztett. A Magyar Turista Szövetség többször is fölkérte előadások megtartására (Horvátország, Tirol), bulgáriai útjáról írt cikkét a bolgár király levélben köszönte meg. Tarczay legnagyobb átéléssel mégis észtországi útjáról mesél, amelyet a tervezett 1931-es látogatás elhalasztása után (a Helsinkiben rendezett kongresszuson szeretett volna részt venni), 1936-ban tett meg. Előtte barátnője tanácsát kérte, mely útvonalat válassza: 1. Tallinn–Tartu–Petseri, 2. Tallinn–Narva–Jõesuu, 3. Tallinn–Pärnu. Az észt paraszti élet, a vidék, a népviselet érdekelte és a természet.

8 Az észt színházról – a rendelkezésre álló adatok szerint – egy cikket ismerünk, amely a magyarországi premier előtt jelent meg, szintén a Turánban: Bernhard Linde: Az észt színház c. írása 1926-ból. 1053. 1926/3–4: 75–77.

„Szeretném a fennsíkot is látni, amelyről már mesélt nekem. Ahol az erika nő.” (1936. május 1.)

Az észtországi utat követően pár hónap szünet következik, de nem szakad meg a barátság, sőt, magázódóból itt váltják tegeződőbe a megszólítást. Az 1936. november 29-én kelt levél igen hosszú, négy oldal, ez Tarczay észtországi útjával kapcsolatos. A magyar barátnő január 7-én tart beszámolót a Magyar Turista Szövetségben, amire nagy lelkesedéssel készül. Segítségére van Mányoki Vilma,⁹ aki már több előadást is tartott Észtországról.¹⁰ Fontos bemutatni, mit gondol Észtországról Tarczay:

„Nem emlékszem, hogy egy nép is annyira elbűvölt volna, mint az ész. Voltam Franciaországban, ahol mérhetetlen tudatlanság és gög vett körül, a régi glória maradékának élősködői. Voltam Angliában, ahol egoizmus és iszákosság vett körül, mely csak megvetést vált ki az emberből. Voltam Itáliában is, ahol pizok és lustaság uralkodik. Németországban is jártam, de mégsem voltam elragadtatva a nagyszerű német fegyelem és szervezettség ellenére sem. Miután valamennyi civilizáltnak tartott nyugat-európai országot bejártam, váratlanul eljutottam Észtországba. Egy olyan országba, melyet Platón álmodott meg. Egy olyan országot ismertem meg, ahol nincs pizok, nincs lustaság. Egy ország, ahol a kultúra összhangban van a tiszta gondolatokkal és ésszerű döntésekkel. Egy ország, ahol senki sem adja meg magát a bor szellemének. Egy ország, ahol a szociális osztályok közötti falak ledőltek, és ahol nincs különbség polgár és polgár között. Egy ország, ahol a demokrácia győzött, nincs kommunizmus, és ahol istenhívők az emberek. Hát nem úgy hangzik, mint a mesében, Magda?” (1936. november 29.)

Beszámolójának a Fehér éjszakák címet adta Tarczay. A természeti jelenség az észtországi út után egy évvel is lenyűgözi a magyar barátnőt:

„A legmélyebb benyomások egyike, amelyet Észtország keltett bennem. Emlékszem a fehér éjszakára. Oly szokatlan, felfoghatatlan és megrázó volt, hogy alig tudom kifejezni.” (1937. június 22.)

Az előadóteremben mind a 260 ülőhely foglalt volt, sokan a fal mellett állva hallgatták végig az egyórás, kötetlen beszélgetést. Így a publikum létszáma körülbelül 300 főre tehető. A beszámolón jelen volt Tasnády Nagy András is, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium politikai államtitkára és Falu Tamás költő is. A meghívottak listáján szerepelt még az ész konzul és a finn nagykövet neve is, de ők, sajnálatosan, nem tudtak részt venni a rendezvényen.

Tarczay 42 diával készült. Az ész kultúra mellett Észtország természeti szépségeit emelte ki, mivel többnyire turisták mentek az előadásra, akiket kiváltképp ezekkel lehetett elbűvölni, s mint tudjuk, Tarczay egyfajta misszióknak tekintette Észtország Magyarországon való népszerűsítését.

9 Az Oxfordban is megfordult tanárnő kezdeményezője volt a magyar–finn barátság két világháború közötti megerősítésének. A Lotta Svärd c. lap külföldi tudósítójaként is tevékenykedett.

10 139. Turáni előadások – Mányoki Vilma finn és ész útjáról (szept. 30.) és A finn és ész nőszövetségek (Nemzeti Kultúregyesület, nov. 3.), 1936/1–4: 84–85, Szíj, 2002: 33

„Örömmel jelentem, hogy igyekszem legjobb tudásom szerint kiépíteni a szimpátiát magyarok és észtek között.” (1937. január 13.)

Mindazonáltal, a legnagyobb sikert az észtországi agrárreformok megismertetésével érte el, véli Tarczay:

„Úgy gondolom, Észtország demokratikus berendezkedésének és az egyenlő vagyonfelosztás vázolásával – mely annyira eltér az itthoni viszonyoktól – tettem a legnagyobb benyomást a hallgatóságra.” (1937. január 9.)

A sikeres előadást továbbiak követik: a Vértes Turista Egyesületben, továbbá a Magyar Munkások Turista Egyesületében. Tarczay mindkét fölkérésnek örömmel tesz eleget. Két emlékezetes esetről számol be észt barátjának:

„Az előadás után egy úr megkérdezte, hogy foglalkozom-e varázslással. Nem, válaszoltam döbbenet, és megkérdeztem, miért érdekl. A válasz a következő volt: »Esküdni mertem volna, hogy ön varázsló. Azt hittem, csak a varázslók képesek a hallgatóság hipnotizálására és arra, hogy tranz állapotba juttassák az embert. Nem tudtam, ki vagyok, hol vagyok. Az előadás alatt megszűntem az Erzsébet körút 43. alatt lenni! Egy órán keresztül Észtországban voltam! Hihetetlen!«” (1937. január 13.)

„Itt egy kohász, amott egy varrónő, egy banki alkalmazott, egy keramikus. Az előadás után odajött hozzám valaki, és a következőt mondta: »Mától fogva minden héten beteszek egy pengőt a takaréka, és ha Isten is úgy akarja, két év múlva elutazom Észtországba.«” (1937. január 21.)

Az észtországi agrárreformok ismertetésével Tarczay sikert arat ötödik előadásán is, amelyre a Keresztény Párt kérte föl. Nem lehet viszont nem megütközni, ha nem is vérszomjas, ám bántóan naiv antiszemitizmusán, miszerint Magyarország minden bajának okozói „a zsidók”, s ex cathedra deklarálja: a társadalomból való kiiktatásukkal („kiűzetésükkel”) a nemzet összes gondja egy csapásra megoldódnék:

„Az észt agrárreformokról beszéltem, és minden egyes mondatomat buzgó kiáltás követte: »Nekünk is ezt kéne tennünk! Nekünk is így kéne berendezkednünk! Nálunk ez lehetetlen! Tanulnunk kéne az észtektől!«. Érdekes, hogy Észtországban mindaz megvalósult, amit a Keresztény Párt idehaza célul tűzött ki. Miképpen ti kiűztétek a német lovagokat, úgy kéne nekünk kiűznünk a zsidókat, és akkor minden rendben lenne. Itt is fel kéne osztani a nagybirtokokat és az udvarokat, ahogyan ti is tettétek, és akkor nem kéne félnünk a kommunizmustól, mert az emberek elégedettek lennének.” (1937. február 25.)

Ugyanebben a levelében Tarczay, a Turáni Társaság parlamentben tartott ülése kapcsán – amelyen Virányi Elemér két új észt könyvet mutatott be: Metsanurk *Az Ümera folyónál* című művét, és Gailit *Apák földje* című regényét – további dehonesztáló kijelentést tesz.

„Bíztattuk Virányi urat, fordítsa le mindkét könyvet, hogy szélesebb körben is olvashassák a műveket. Sajnos ez manapság nem egyszerű, mert majdnem minden kiadó zsidó nálunk, akik

nem törődnek a nemzeti eszmékkel, és csak olyan könyveket adnak ki, amelyekért sok pénzt kérhetnek el, és amelyek kapcsán nagy bevételre számíthatnak.” (1937. február 25.)

Tarczaynak a kiadókra vonatkozó kijelentése kapcsán fontosnak tartom megjegyezni, hogy 1934-ben az észti köztársasági elnök Kner Izidornak észti sorozatáért az Észti Vöröskereszt jelvény III. osztályát adományozta, továbbá a Turáni Társaság is köszönetét fejezte ki a sorozatért.¹¹ Állításai a tények ismeretében tehát könnyen cáfolhatók, s egy részüknek pont az ellenkezője igaz. S ha már a politikánál tartunk, érdemes föl idézni a levelezés azon részeit, amelyek a nemzetiszocialista eszmék elterjedésétől a közelgő háborút sejtetik:

„Karácsony előtt nehéz napokat éltünk át, hiszen bármikor kitörhetett volna a háború Jugoszláviával.¹² De úgy tűnik jobbra fordult a helyzet, és az emberek okosabbak és nyugodtabbak lettek. Adja Isten, hogy minden zavargót elhallgattassanak, és békében tovább élhessünk, dolgozhassunk!” (1935. január 29.)

„Nagyon rossz nálunk a hangulat. Isten óvjon minket a háborútól!” (1938. szeptember 9.)

„Minden nap minden órájában történik valami. Állandó izgatottságban élünk; van részünk örömben és bánatban is. Nagy örömet szerzett nekünk hazánk egy részének visszacsatolása és a közös magyar–lengyel határ, amely létfontosságú számunkra. Ám örömünk bánattal vegyült, ugyanis nem kaphattunk vissza mindent, ami jár nekünk. Német »barátaink« ugyan elismerték Szlovákia függetlenségét, de megszállták az országot, és nem engedték, hogy Eperjest, egy ízig-vérig magyar várost visszacsatoljanak Magyarországhoz. Háborús idők járnak mifelénk, Magda. Sok halott és sebesült érkezik vonattal a Kárpátokból, ahol csapataink nem szlovák, hanem német ellenféllel szemben harcolnak... Igen, német tankok és egységek tiltják meg a bevonulást Eperjesre annak ellenére, hogy ezt a várost nekünk ígérték. Egyre fokozódik a németekkel szembeni utálat nálunk. Már a gyerekek is azt kérik, hány németet öltél meg, ha játszanak... Azt kérde, mit gondolok Hitler prágai bevonulásáról? Véleményem szerint ez a legnagyobb aljasság, amit a történelemben valaha is feljegyeztek. Ez velünk is megtörténhet, bár Magyarországot nem kapja meg egykönnyen. Úgy vélem, óvakodni fog attól, hogy megtámadjon minket. Ezer év óta mindig is kemény dió voltunk a kedves német szomszédnak, és ezt soha nem tudták megemésztetni. Ráadásul 11 millióan vagyunk, ami nem egy elhanyagolandó szám. Bizakodunk. Remélem, egy magyar sem ír alá olyan szégyenteljes szerződést és adja el az országot, mint ahogyan azt Hácha tette. Bizonyára tudod, hogy Hácha lánya arany rózsacsokrot kapott a Führertől... És cserébe eladta a hazáját. A csehek

11 1015. Észti regények és elbeszélések magyar nyelven Kner Izidor észti sorozata. Szerk. Csekey István, ford. Virányi Elemér és Bán Aladár, 1933/1–4: 45–46.; 1257. A Turáni Társaság választmányi ülése: köszönet Kner Izidornak az észti könyvsorozatért, 1937–1938/1–2: 33.; 1354. Az észti köztársasági elnök Kner Izidornak észti sorozatáért az Észti Vöröskereszt jelvény III. osztályát adományozta, 1934/1–4: 55. Szij, 2002: 91, 107, 113

12 Tarczay az 1934. október 9-én, a jugoszláv király elleni merényletre utal. I. Sándor csatlakozni akart a Barthou francia külügyminiszter kezdeményezte németellenes francia–szovjet szövetséghez. Marseillesben makedón és horvát nacionalisták merényletének esnek áldozataiul. Magyarország, ha nem is vett részt a merénylet előkészítésében, valóban támogatta a Jugoszlávia felbomlászásán dolgozó erőket. A vizsgálat során azonban kiderült, hogy a merényletben közreműködő horvát usztasák korábban a Dunántúlon található Jankapusztán is tartózkodtak egy ideig, ami már felvetette Budapest felelősségét.

gyalázatosan viselkedtek, és nem válik előnyükre, hogy a német hatalmat ellenállás nélkül elfogadták.

Őszintén sajnáljuk Albániát és szegény királynéját. Talán tudod, hogy a királyné magyar (Apponyi grófnő), így a gyermekét is magyarnak tekintjük. Büszkék voltunk arra, hogy a kis trónörökös ereiben magyar vér csörgedez. Néhányan tervezték, hogy nyáron meglátogatják a kicsit és a gyönyörű királynét, de most mindketten menekülni kényszerülnek. Isten segítse meg őket!¹³

Nehéz idők ezek, Magda. Pár hónap alatt annyi minden történik, mint máskor évek alatt. Remélni akarjuk, hogy népeink a nagyhatalmak között nem fognak felmorzsolódní.” (1939. április 13.)

1937 májusában Tarczay arról számol be, hogy több mint száz észti és finn lelképásztor vendégeskedett Budapesten.¹⁴ A kelenföldi templomban Hugo Bernhard Rahamági püspök tartott észti istentiszteletet, amelyet Szántó lelképásztor fordított magyarra. Tarczay itt ismerkedett meg Vendla asszonnyal,¹⁵ aki észti népviseletben jelent meg, és akiről kiderült, hogy Magdalena Veiderma legjobb barátnője. Tarczay felismeri, hogy a magyarok és az észtek nemcsak vér-, hanem hittestvérek is.

„Persze, rengeteg nálunk a katolikus, akik a Habsburg-dinasztia ideje alatt erőszakkal terjesztették a katolikus hitet. Ugyanakkor a lakosság egyharmada protestáns, és bátran állíthatom, hogy ők jobbak. A legmelegebb nemzeti érzéseket a protestánsok táplálják, azok, akik a történelem során oly sokszor fordultak szembe Ausztriával és a Habsburgokkal.” (1937. május 28.)

Majd egy hónappal később a Gellért étteremben ünnepelték Onni Talas finn nagykövet hatvanadik születésnapját. Az ünnepi beszédet Bán Aladár tartotta finn nyelven. Ferenc József főherceg is jelen volt, továbbá majdnem az összes budapesti finn és néhány észti is tiszteletét tette. Például Nina Tamm, aki zenét tanult Budapesten.

„Örömökre szolgált, hogy olyan személyekkel találkozhattam, akiket már a kongresszusról ismertem, például Virányi Elemérrel és Mányoki Vilmával. Elmeséltem Vilmának, hogy milyen szépen megünnepelték március 15-ét Tallinnban.” (1937. június 22.)

13 Tarczay Apponyi Géraldine grófnőre utal, aki 1938. április 27-én Tiranában feleségül ment I. Zogu albán királyhoz. 1939. április 8-án, Albánia olasz megszállása idején a királyi pár – újszülött fiúkkal, Lekával – Görögországba, onnan Törökországba, Franciaországba, majd Angliába menekült.

14 Az első finnugor (finn–észti–magyar) evangélikus lelkészkonferencia Magyarországon 1937. május 24-25-én volt, melyen száz finn és észti lelkész vett részt. A lelkészek két héten keresztül ismerkedtek hazánkkal.

15 Sajnos nem tudjuk a hölgy teljes nevét.

Az „első” Magyar–Finn Társaság 1937. szeptember 25-én alakult. E szervezet segítette a magyar–finn államközi kulturális egyezmény előkészítését (1937. október), illetve törvénybe iktatását (1938). 1938-ban egymás után alakultak meg a társaság szakosztályai (például orvostudományi, gyógyszerész, művészeti, női). Tarczay 1937-ben jelen volt a társaság parlamenti gyűlésén, ahol találkozott Magdalena férjével, Aleksander Veidermával.

Az utolsó posta kelte 1939. április 13. A levelezés valószínűleg a háborús körülményeknek fölróhatóan szakadt meg. Mindkét asszony túlélte a világháborút, de nincs tudomásunk arról, hogy a barátság, a levelezés életben maradt volna.

Tarczay Gizella leveleinek megismerése által egyrészt abba nyerhettünk betekintést, hogy a harmincas években milyen élt, finn, finnugor vonatkozású események történtek itthon és a határainkon túl. Másrészt képet kapunk arról, hogyan élte meg ezeket az eseményeket, és miképp vett részt a tudományos életben egy művelt, a finn és észt kultúra iránt érdeklődő, eleinte természetesen, nem minden tévedéstől mentes, de később – a föntiek szerint – egyre tisztábban látó nő. Következésképp, Tarczay Gizella levelezése föltétlenül hasznos olvasmány, s mindenkinek bátran a figyelmébe ajánlhatjuk.

Felhasznált irodalom

Az emberiség krónikája. Szerk.: Harenberg, Bodo. Budapest, Officina Nova, 1990.

BERECZKI András: A két világháború közötti magyar–észt kapcsolatok történetéről. In: *Jogtörténeti Szemle*, 2004/1. 58–61. o.

EGEY Emese: A két világháború közötti magyar–finn–észt kapcsolatok történetéből. Társasági, diplomáciai, katonai együttműködés. Doktori disszertáció, ELTE-BTK, Budapest, 2002.

MEDIAINEN, Eero: Életerő és jövőbe vetett hit. In: *Magyar–észt diplomáciai kapcsolatok 1921–2001.* Összeállította: Jávorszky Béla. Magyar Nagykövetség, Tallinn, 2001. 5–36. o.

Nagy Iván, dr. vitéz: Művelődési kapcsolataink Finn- és Észtországgal. In: *Turán*, 1935/1–4. 35–42. o.

Színház északi fényben. Észt és finn színjáték magyar színpadon. Szerk.: Sirató Ildikó, Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, 2005.

TEKUS Ottó: Volt egyszer népfőiskolánk. Online: <http://bdeg.sopron.hu/archiv/hharang/20019/cikk4.html> (2008. 01. 23.)

VETŐ Béla: Iisalmiba készülünk. Az első finnugor lelkészkonferencia Magyarországon 1937. május 24–25. In: *Evangélikus Élet*, 1981/21, május 24. 4. o.

VIRÁNYI Elemér: Észt–magyar művelődéstörténelmi kapcsolatok. In: *Fenno-Ugrica* III. k. Budapest, 1931. 243–259. o.

http://hu.wikipedia.org/wiki/Apponyi_G%C3%A9raldine (2007. 04. 29.)

<http://www.fsz.bme.hu/mtsz/mhk/csarnok/t/tarczay.htm> (2008. 01. 28.)

<http://mek.niif.hu/02100/02185/html/15.html> (2008. 02. 01.)

<http://www.an-no.hu/index.php?cikk=1913> (2008. 02. 01.)